

Fransiýadaky düzlüğü»

«Şehitler

Category: Kitapcy, Taryhy ýerler
написано kitapcy | 22 января, 2025
Fransiýadaky «Şehitler düzlüğü»

FRANSIÝADAKY ŞEHİTLER DÜZLÜĞİ

Yaşlykda "Fransiýa" diýilse, ilki bilen Pariž, Eýfel başnýasy, Sen derýasy, ýazyjy-şahyrlaryň uzakly günläp warsaky gurap oturýan kafeleri göz öňüme gelerdi. Meselem, Fransiýanyň Bordo şäheri diýlende, köpimiziň ýadyna fransuz şeraby düşyär. Ýa-da Lion diýlende, "Olimpik Lyon" futbol klubyny ýada salarys...

Men birnäge wagt bări Fransiýanyň Tur şäherinde bardygy rowaýat edilýän "Şehitler düzlüğü" hakynda maglumat toplamaga çalyşýardym. Doktor Mehmet Özdemiriň "Andalus musulmanlary" ("Endülüs Müslümanları") atly üç tomluk kitabynda bu barada bary-ýogy iki sahypalyk maglumat tapdym. Internetiň gözleg düwmesine "Şehitler düzlüğü" diýip ýazyp gördüm, garşyma ýene Mehmet Özdemir çykdy. Diýmek, "Şehitler düzlüğü" Mehmet Özdemirden başga alymyň ünsüni çekmedik bolarly....

Özdemiriň "Şehitler düzlüğü" hakynda ýazanlary meniň aşakda ýazjaklarymdan has giňişleýin we düşnükli. Şeýle-de bolsa, aşakda okajaklarynyz geçmişde muslimanlaryň yslamyň hatyrasyna niçiksi horluklara döz gelendikleriniň, neneñsi beýik işleri başarıandyklarynyň hakyky kyssasydyr. Belkäm, makalany okap bolanyňzdan soň, bırsalyň oýurganyp durarsyňyz. Makalamyň çykan bu gazetini ("Millî Gazete") Fransiýadan abuna ýazylyp, okaýanlaryň bardygynam bilyärin. Olardan etjek ýeke-täk haýyşym: Tur şäherine gitsinler, "Şehitler düzlüğini" gözläp tapsynlar, ol ýerde bir-i ki sagat şemalyň sesine gulak salsynlar we yslam şehitleri üçin doga-dileg etsinler...

Yslam goşunlary Fransiýada Ýewropany eýelemek üçin 718-nji ýylda Semh ibn Mälík el-Hawlaniniň serkerdeliginde

köpcülikleýin harby operasiýa başlapdyr. El-Hawlani şol ýyl Pireney daglaryny aşyp, franklaryň golastyndaky Gallere girýär. Sempimaniýa sebitiniň merkezi bolan Narbonany (Arbune) eýeläp, ol ýeri yslam goşunlarynyň daýanç nokadyna öwürýär. Yzýany bilenem Akitaniýa ýöriş edýär. Ýöne sebitiň merkezi Tuluz şäherinde gersog Eudesiň güýcli garşylygyna uçraýar. Gazaply çaknyşyklaryň dowamynda El-Hawlani we köpsanly musulman wepat bolýar. Semhiň ornuna geçip, Andalusyň (Ispaniýanyň) häkimligini boýnuna alan Anbese ibn Süheým el-Kelbi harby operasiýalary togtan ýerinden dowam etdirýär. Ýöne ol Tuluzyň üstünden gitmän ilki Liona, ol ýerdenem Pariże 30 km uzaklykda yerleşen Sens şäherine çenli gidýär. Emma yza dolananda Bask diýen ýerde ýerli ýasaýjylaryň guran duzagyna düşüp, olam Semh el-Hawlani ýaly wepat bolýar. Semhiň, Anbesäniň we olaryň yzyna düşüp giden esgerleriň söweş meýdanlarynda gahrymanlarça şehit düşmegi, bular ýaly ýagdaylara öwrensen musulmanlary basyp alyjylykly hereketlerden dönderip bilmedi. Gaýtam 732-nji ýylda Abdyrahman el-Gafiki 70.000 esgerden ybarat goşun bilen Galleri eýeläp, Fransiyanyň jümmüşine aralaşmak üçin Kordowadan çykdy. Ol öňünden çykan garşylyklary derbi-dagyn edenden soñ Galleriň merkezi şäheri bolan Bordo şäherine ýakynlaşdy. Ol ýoluna böwt bolmak islän Galleriň gersogy Eudesi Dordoniýa derýasynyň boýunda agyr ýeňliše sezewar etdi. Bordo şäheri doly musulmanlaryň eline geçýär. Yslam goşunu mundan soñ ýurduň ikinji möhüm şäheri Tura ýonelýär. Gersog Eudes çikalga gözläp Frank imperiýasyndan kömek soramaga mejbur bolýar. Şarl Martel Gallerden soñ gezegiň Frank imperiýasyna geljegine gowy düşünýändigi üçin Eudesiň haýşyny ýerde goýmaýar we doly taýýarlykly goşun bilen yslam goşunlarynyň elindäki Tura gaýdýar. Aýgytly duşuşyk 732-nji ýylyň 12-13-nji oktyabrynda bolup geçýär. Söweş başlananda üstünlik musulmanlarda eken. Ýöne franklaryň böwsüji hereketlerde üstünlik gazanmagy, şol bir wagtyň özünde söweşin iň gyzgalaňly wagtynda Abdyrahman el-Gafikiniň gahrymanlarça wepat bolmagy söweşin ykbalyny tersine öwürýär. İki tarapyňam ýitgisi agyrdy, musulmanlardan wepat bolanlar has köpdi. Şonuň

Üçinem yslam çeşmelerinde bu söweşiň bolan ýeri "Balâtü ş-Şüheda" ("Şehitler düzliği") ady bilen ýatlanylýar.

■ Undulan we unutdyrylan söwes

Yslam goşunlary tutuş Demirgazyk Afrikany we Ispaniýany eýelän döwründe şular ýaly agyr yeňliše uçramandygy sebäpli, bu agyr yeňliş Andalus musulmanlaryny çuňňur ýasa büredi. Musulman taryhçylary soňky nesilleriň şeýle pajygaly wakadan habarly bolmagyny islemedik bolan bolmaly, olar eserlerinde bu söwesden hiç dil ýarmaýarlar. Muňa derek hristian çeşmeleri agzalan söweşe Ýewropa medeniýetini we hristianlygy yslamdan halas eden aýgytlaýy we öwrülişik hereketi hökmünde baha berýärler. "Balâtü ş-Şüheda" musulmanlaryň Ýewropadaky üstünlikli hereketleriniň birden-bire togtamagyna getirdi.

MilliGazete_2007

Taryhy ýerler